

Analyzing the Fundamental Concepts of Epictetus' Educational philosophy according to Anthony Long

Habibollah Nourani¹ | Mohammad Akvan²

1. PhD Candidate in Philosophy, Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: phabib.noori.la@gmail.com
2. Corresponding Author, Associate Professor of Philosophy Department, Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
E-mail: mo_akvan2007@yahoo.co

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received 23 July 2022

Received in revised 17 August
2022

Accepted 18 August 2022

Published online 6 November

In contemporary philosophy, a lot of attention is paid to the philosophy of ethics and the history of philosophy. In this period, by referring to the previous philosophers, they are trying to add to the richness of philosophy. Stoic philosophy is one of the courses that is being discussed a lot now. Stoic philosophy deals more with moral issues and moral psychology with an educational approach. Due to the importance of the issue of ethics and the psychology of ethics with an educational approach in the contemporary period, there is now a lot of research on Stoic philosophy. There are many philosophers in the Stoic school, and one of the most important of them is Epictetus. Many books have been written about Epictetus' thought. One of the greatest exponents of Stoic philosophy is Anthony Long, who has written many books on the opinions and thoughts of Stoics, as well as the description and interpretation of Epictetus' thought. Long considers the unity and coherence of Epictetus' philosophy in four fundamental concepts, which have a strong connection with his educational approach. They are: freedom, volition, judgment and the integrity. In this article, the basic concepts of Epictetus' educational philosophy are analyzed according to Anthony Long.

Keywords:

Epictetus, freedom, volition,
judgment, the integrity, Long,
education

Cite this article: Habibollah, Nourani; Akvan, Mohammad. (2022). Analyzing the Fundamental Concepts of Epictetus' Educational Philosophy according to Anthony Long. *Journal of Philosophical Investigations*, 16 (40), 1-15.
DOI: <http://doi.org/10.22034/JPIUT.2022.52633.3328>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/JPIUT.2022.52633.3328>

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

Epictetus' educational philosophy is based on the correct understanding of human nature. Without knowing the true self of a human being, it is not possible to find a plan for education based on the realities of life. Therefore, all of Epictetus' educational opinions are based on the analysis of human nature and his relationship with life and others with whom he must coexist. He believes that all human beings have the necessary "capacity and talent" for virtue and happiness. Anthony Long, the famous Epictetus of the 20th century, identifies four fundamental concepts in his views, which are considered the unifying part of his philosophical and educational system. According to Long, the four fundamental concepts are: freedom, volition, judgment and the integrity.

Long's comments on Epictetus

Long considers freedom as one of the fundamental topics of Epictetus' philosophy, which has a close relationship with education in a philosophical sense. He believes that Epictetus considers freedom to be freedom from any negative and debilitating emotions. Crying and complaining are among the worst kind of negative emotions according to Epictetus, which ultimately leads to blaspheming Zeus. Epictetus considers the cause of crying and complaining to be wanting something and not getting it.

The second topic that Long deals with is judgments. In the "discourses", Epictetus paid a lot of attention to human judgments and it is mentioned in many conversations. Long considered this issue as one of the key concepts of Epictetus' philosophy. Stoics consider human judgment to be a kind of acknowledgment; It means that a person is faced with a wide variety of data and must confirm a judgment as a representative of reality. Human being has absolute freedom in acknowledging a particular judgment and he himself chooses which judgment to choose.

According to Long, the third main theme of Epictetus is the volitions. "Epictetus is the only Stoic philosopher who uses volition as a key word. Stoic commentators have translated *prohairesis* as will, meaning all internal affairs . Epictetus argues that if a stoic person keeps his concern within the limits of his volition, he is free from conflicts and disputes with others for external matters. Because good and bad are generally inside the person and it is completely under the control and power of the person.

The fourth main theme of Epictetus according to Long is integrity. Integrity is an aspect of our existence that is directed at other people and is related to human sociability. Here, Epictetus has an interesting approach. It considers the way we treat others as an internal matter that is under our control and responsibility, and considers the way others behave as an external and irrelevant matter.

Practical results of Epictetus' theory

Epictetus' educational lesson for students is to be aware that the outside world is not always available, so they should not expect that external demands will always be fulfilled. He also wants the students to be aware that some unfortunate external events cannot be avoided, but these hardships must be accepted. Epictetus emphasizes that one should avoid negative emotions and feelings and devote one's efforts to internalizing

and cultivating them. He also asks the students to accept the reality of the world and destiny and to refuse to complain and try to be in harmony with the world.

Conclusion

The criticism of Epictetus' philosophy is that his education system is very strict and introspective. It is very difficult for a person not to have a heart for external desires and only look inward. Another criticism of Epictetus' philosophy is that he considers external matters to be completely indifferent to the happiness of a person, and this issue is different from the general view of people because most people consider external factors such as economic, political, and cultural conditions to be involved in happiness.

واکاوی مفاهیم بنیادی فلسفه تربیتی اپیکتوس به روایت آنتونی لانگ

حبیب‌اله نورانی^۱ | محمد اکوان^۲

۱. دانشجوی دکتری فلسفه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: phabib.noori.la@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، دانشیار گروه فلسفه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: mo_akvan2007@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	در فلسفه معاصر به فلسفه اخلاق و تاریخ فلسفه توجه زیادی می‌شود، در این دوره با رجوع به فیلسوفان پیشین، تلاش دارند به غنای فلسفه بیفزایند. یکی از دوره‌هایی که هم‌اکنون بسیار به آن پرداخته می‌شود فلسفه رواقی است. فلسفه رواقی بیشتر به مسائل اخلاقی و روانشناسی اخلاق با رویکرد تربیتی می‌پردازد. با توجه به اهمیت مسئله اخلاق و روانشناسی اخلاق با رویکرد تربیتی در دوره معاصر، اکنون تحقیقات زیادی در باب فلسفه رواقی در جریان است. در مکتب رواقیان فیلسوفان زیادی وجود دارد و یکی از مهم‌ترین آنان اپیکتوس است. در باب اندیشه اپیکتوس کتاب‌های زیادی نوشته شده است. یکی از بزرگ‌ترین مفسران فلسفه رواقی آنتونی لانگ است که کتاب‌های زیادی در باب آراء و افکار رواقیان و نیز شرح و تفسیر اندیشه اپیکتوس به نگارش در آورده است. لانگ وحدت و انسجام فلسفه اپیکتوس را در چهار مفهوم بنیادی می‌داند که این چهار مفهوم با رویکرد تربیتی او پیوندی ناگسستنی دارند. آن‌ها عبارتند از: آزادی، اراده، داوری و بزرگ‌منشی. در این مقاله این مفاهیم بنیادی فلسفه تربیتی اپیکتوس به روایت آنتونی لانگ مورد واکاوی قرار می‌گیرد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۷	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۸/۱۵	
کلیدواژه‌ها:	
اپیکتوس، آزادی، اراده، داوری، بزرگ‌منشی، لانگ، تربیت.	

استناد: نورانی، حبیب‌اله؛ اکوان، محمد. (۱۴۰۱). واکاوی مفاهیم بنیادی فلسفه تربیتی اپیکتوس به روایت آنتونی لانگ. پژوهش‌های فلسفی، ۱۶ (۴۰): ۱-۱۵. DOI:

<http://doi.org/10.22034/JPIUT.2022.52633.3328>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

اپیکتوس تنها شخصیت از رواقیان متأخر است که به‌طور تخصصی فلسفه تدریس می‌کرده است. کتاب *گفتارهای*^۱ او که شاگردش آریان^۲ جمع‌آوری کرده، در واقع مجموعه‌ای مشتمل بر هشت کتاب بوده که چهار کتاب آن مفقود و چهار کتاب از آن مجموعه باقی مانده است. از اپیکتوس رساله‌ای کوچک نیز به نام *کتابچه راهنما*^۳ باقی مانده است که حاوی پنجاه‌ودو اصل است. *کتابچه راهنما* را آریان از کتاب *گفتارها* استخراج کرده است. دانسته‌ها درباره جزئیات زندگی اپیکتوس بسیار اندک است. او شاید حوالی ۵۰ یا ۶۰ بعد از میلاد در هیراپلیس زاده شده است، شهری یونانی - رومی که اکنون در جنوب غربی ترکیه است. او «در آغاز برده‌ای بود متعلق به عضو نگهبانان ویژه نرون» (کاپلستون، ۱۳۶۸، ج ۱: ۴۹۵) که آزاد می‌شود. او پس از آزادی به زندگی در روم ادامه می‌دهد و مدرسه‌ای را در نیکوپولیس^۴ در اپیروس^۵ تأسیس می‌کند و تا پایان زندگی خود عهده‌دار مسئولیت آن مدرسه بود. وی در حدود سال ۱۳۸ میلادی از دنیا رفته است.

آنتونی آرتور لانگ^۶ در ۱۷ اگوست ۱۹۳۷ در بریتانیا به دنیا آمد و در سال ۱۹۶۴ دکترای خود را از دانشگاه لندن دریافت کرد. او در سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۷۱ در دانشگاه‌های مهم انگلیس به تدریس فلسفه مشغول بود تا اینکه در سال ۱۹۷۳ به کرسی استادی فلسفه یونان در دانشگاه لیورپول و در سال ۱۹۸۲ به استادی فلسفه در دانشگاه برکلی کالیفرنیا رسید و در سال ۲۰۰۳ بازنشسته شد. وی همچنان به تألیف مقاله و کتاب مشغول است. لانگ از استادان بنام در زمینه فلسفه رواقی، بخصوص اپیکتوس است و از شارحان و صاحب‌نظران مطرح در این زمینه شمرده می‌شود. او کتاب‌ها و مقالات زیادی در مورد آراء رواقیان به‌ویژه اپیکتوس نگاشته است. مهم‌ترین کتاب لانگ *اپیکتوس: راهنمای سقراطی و رواقی برای زندگی* است. این کتاب معتبرترین منبع در دانشگاه‌های جهان در زمینه فلسفه اپیکتوس محسوب می‌شود.

۱. معنا و غایت تربیت در نگرش اپیکتوس

فلسفه تربیتی اپیکتوس بر فهم و شناخت درست از طبیعت و سرشت انسان استوار است. بدون شناخت خود واقعی انسان نمی‌توان برای تربیت و پرورش او برنامه‌ای مبتنی بر واقعیت‌های زندگی تدارک دید. از این‌رو، تمام آراء تربیتی اپیکتوس بر واکاوی سرشت انسان و نسبت او با زندگی و دیگرانی که ناگزیر باید با آن‌ها همزیستی داشته باشد، بنیان نهاده شده است. او بر این باور است که همه انسان‌ها «ظرفیت و استعداد» شایسته و بایسته را برای فضیلت‌مندی و سعادت و نیکبختی دارند. شناخت این «ظرفیت و استعداد» بسترهای تربیت و پرورش او را به‌گونه‌ای که شایسته وجود انسانی اوست، فراهم می‌سازد. به اندازه کفایت قدرت و توانایی نیک شدن در سرشت انسان نهاده شده است، تنها اگر انسان بخواهد و اراده کند که راه نیکبختی و نیک‌خواهی پیشه خود سازد، توانایی تحقق آن را دارد. یکی از بسترهای تحقق این نیکبختی و نیک‌خواهی، زندگی با دیگران است. چنانکه سنکا گفته است: «هر جا انسانی هست جا برای خیرخواهی هست» (کاپلستون، ۱۳۶۸، ج ۱: ۴۹۵). در نگرش اپیکتوس انسان از چگونه سرشتی برخوردار است؟ او در پاسخ به این پرسش می‌گوید:

«طبیعت آدمی چیست؟ گاز گرفتن، لگد زدن، به زندان افکندن، گردن زدن؟ حاشا، بلکه نیکی کردن، با

دیگران همکاری و تعاون نمودن، برای آن‌ها آرزوی خوب داشتن» (کاپلستون، ۱۳۶۸، ج ۱: ۴۹۵).

اینک اگر انسان چنین سرشتی دارد، پس تربیت چه جایگاهی در اندیشه اپیکتوس دارد و چه نقشی می‌تواند در زندگی فردی و اجتماعی انسان داشته باشد. اگرچه اپیکتوس طبیعت انسان را مستعد برای سعادت‌مندی و نیکبختی و نیک‌خواهی می‌داند و بر این باور است که همه انسان‌ها ظرفیت لازم برای ساختن یک زندگی خوب را دارند، اما تعلیم فلسفی را برای همگان ضروری دانسته و آن را نوعی تربیت در عرصه فضیلت، یعنی معالجه نقایص اخلاقی قلمداد می‌کند (تسلر، ۱۳۹۷: ۴۰۴). طبق نگرش اپیکتوس همه انسان‌ها مفاهیم اولیه در مورد خیر و شر را به‌طور مشترک دارند، «اصول کلی اخلاقی را طبیعت در اندرون» (تسلر، ۱۳۹۷: ۴۰۴) انسان‌ها نهاده است. تعلیم و تربیت به آنان کمک می‌کند تا بتوانند آن مفاهیم اولیه را در شرایط خاص در رابطه با

1. The Discourses of Epictetus

2. Arrian

3. Encheiridion or Manual

4. nicoopolis

5. epiros

6. A.A.Long

واقعیت‌های خاص به‌درستی به‌کارگیرند. ضرورت تعلیم و تربیت در اندیشهٔ اپیکتتوس در این امر مهم نهفته است که انسان به‌وسیلهٔ آن می‌تواند مفاهیم اولیه و اصول مبتنی بر طبیعت خود را در عمل به کار ببرد و بالاتر از آن، آن اصول را در رفتار خود به کار بندد. به اعتقاد اپیکتتوس دو عامل مهم در ضروری بودن تعلیم و تربیت وجود دارد:

- ۱) فراگیری انطباق دادن مفاهیم اولیهٔ طبیعی بر اوضاع و احوال خاص بر طبق طبیعت؛
- ۲) یادگیری تشخیص بین اشیاء و اموری که در اختیار ماست و اشیاء و اموری که در اختیار ما نیست (کاپلستون، ۱۳۶۸، ج ۱: ۴۹۶).

انسان نباید برای تغییر و دگرگونی آنچه در اختیار او نیست تلاش بکند و زندگی خود را در این راه به پایان برساند. امور بسیاری است که در اختیار انسان نیست، مانند جلوگیری از مرگ، مصیبت‌ها و بلاها، برخورداری از سلامت مستمر و مداوم؛ انسان باید همهٔ این رخدادها را به‌عنوان سرنوشت و تقدیر، به‌منزلهٔ ارادهٔ خداوند بپذیرد و راه دیگری جز این برای او امکان‌پذیر نیست. باوجوداین، پس کدام امور و کدام کارها در اختیار انسان است. طبق نگرش اپیکتتوس، تنها داورهای او دربارهٔ رخدادهای او نیز اراده‌اش، در اختیار اوست؛ بنابراین، آنتونی لانگ، اپیکتتوس‌شناس شهیر قرن بیستم، چهار مفهوم بنیادی در آراء او شناسایی می‌کند که وحدت‌بخش نظام فلسفی و تربیتی او شمرده می‌شود. به نظر لانگ آن چهار مفهوم بنیادی عبارتند از: آزاد^۱، اراده^۲، داور^۳ و بزرگ‌منشی^۴ که به فلسفهٔ اپیکتتوس انسجام و وحدت خاصی می‌بخشد (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۷).

۲. آزادی

لانگ آزادی را یکی از موضوع‌های بنیادی فلسفهٔ اپیکتتوس می‌داند که البته نسبتی تنگاتنگ با تربیت به معنای فلسفی دارد. او معتقد است که اپیکتتوس آزادی را رهایی از هرگونه عواطف منفی و ناتوان‌کننده‌ای می‌داند که ممکن است انسان را از رسیدن به آرمان‌های انسانی بازدارد. او در این مورد خاطر نشان می‌کند که:

آزادی موردنظر اپیکتتوس همان آزادی‌ای است که کاملاً روان‌شناختی و مربوط به نگرش است. آزادی به این معنا، یعنی آزادی از قیدوبندها یا موانع حاصل از اوضاع و احوال بیرونی یا تأثیرات عاطفی. او بدبختی را تسلیم شدن به اشخاص، حوادث، ارزش‌ها و اوضاع و احوال جسمانی می‌داند. این موارد جملگی موجب می‌شود که فرد آزادی و خودمختاری خود را از دست بدهد و قربانی عواطف ناتوان‌کننده شود؛ اما سعادت و خوشبختی، برخلاف بدبختی، عبارت است از نبودن مانع، انجام دادن و تجربه کردن چیزی که می‌خواهید انجام دهید یا تجربه کنید، داشتن آرامش و عدم این احساس که امور باید بهتر از آن باشند که اینک هستند. به نظر اپیکتتوس این آزادی در دسترس همه انسان‌هایی است که می‌خواهند حقایق خاصی را در بارهٔ طبیعت و هویت خویش بدانند و مطابق آن شخصیت و نگرشی را پرورش دهند (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۷).

اپیکتتوس عواطف را به دودسته تقسیم می‌کند و آن‌ها را متمایز از یکدیگر در نظر می‌گیرد: عواطف بد و احساسات خوب. او در مقابل عواطف بد^۵ احساسات خوب^۶ را قرار می‌دهد، به این معنی که هر دو مکانیسم روان‌شناختی رفتار هستند که باعث پاسخ مثبت یا منفی ما نسبت به هر چه تجربه می‌کنیم می‌شوند.

«چیزی که احساس خوب را از عاطفه متمایز می‌سازد داور^۷ و گرایش فرد، به‌علاوه متعلق احساس یا عاطفه است» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۴۵).

احساسات خوب^۷ در «سه عنوان شادی، احتیاط و خیرخواهی طبقه‌بندی می‌شود» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۴۴) و به‌طور ضمنی طیف گسترده‌ای از آنچه امروزه عواطف یا اثر مثبت می‌نامیم که مهر خانوادگی، حق‌شناسی، خوشی و ذوق را شامل می‌شود. محبت و مهر خانوادگی در نظر او از عواطف مثبت است.

1. freedom
2. volition
3. judgement
4. integrity
5. apatheia
6. eupatheiai
7. good feeling

اما عواطف بد ناشی از اندیشه نادرست است و عبارت است از آرزو یا اجتناب از امر بیرونی و نیز دوری از درد یا خواستن لذت. به نظر او عواطف منفی ناشی از این است که انسان امر بیرونی را دست‌یافتنی و مهار پذیر می‌داند و آن را «آرزو»^۱ می‌کند، از آنجا که جهان بیرون بر طبق نیاز ما برنامه‌ریزی نشده و فرایند خود را دارد، ما در اثر نرسیدن به خواسته‌های خویش که به جهان بیرون مربوط می‌شود و در اختیار ما نیست، اندوهناک می‌شویم و سامان ذهن خویش را از دست می‌دهیم. از این رو، بهتر است آدمی به گونه‌ای تربیت شود که در برابر عواطف منفی، یعنی درد و لذت، آرزو و ترس، بی‌تفاوت باشد، یعنی نباید اجازه دهد که آن‌ها برانگیزاننده عملی در انسان باشند.

گریه و شکایت از جمله بدترین نوع عواطف منفی نزد اپیکتتوس قلمداد می‌شوند که در نهایت به ناسزاگویی به زئوس منجر می‌گردد. او علت گریه و شکایت را خواستن چیزی و دست نیافتن به آن می‌داند. شخص در ذهن خود می‌پندارد که می‌تواند امور بیرونی را طبق اراده تغییر دهد، اما چون نمی‌تواند آن‌ها را تغییر دهد می‌کوشد تا به مانع آسیب بزند. سرانجام آنگاه که ناتوان از آسیب زدن به مانع یا اشیاء بیرونی شود، شکایت و زاری می‌کند و به زئوس و دیگر مقدسات دشنام می‌دهد.

ما این زنجیره را داریم: A ، آرزو و دست‌کاری جهان که طبق خواسته گردد. اگر A ناکام باشد. پس B می‌آید، یعنی آرزو برای از بین بردن مانع و اگر B ناکام باشد آنگاه C به دنبال می‌آید که همان شکست و ناتوانی است، در این صورت محرومیت خودش را در زاری و شکایت نمایان می‌سازد. این بحث به صورت نظریه رسمی رواقی بیان شده است. پس آرزوی A عاطفه‌ای متشکل از این داوری نادرست (عقلانی) است که فلان امر بیرونی حصولش برای من خوب است (درحالی که این یک احتمال است که امر بیرونی در کنترل انسان است)؛ آرزوی B احساس خشمی است که متشکل از این داوری نادرست (عقلانی) است که برای من خوب است، مانع را مجازات کنم و این رضایت‌بخش است و C ، یعنی همان گریه و زاری، عبارت از این داوری نادرست است که موجب می‌شود که من به علت ناکامی در برآوردن امیال A و B افسرده و ناامید گردم (لانگ، ۲۰۰۶: ۳۸۷).

با مشخص شدن ترتیب استدلال، معمای اپیکتتوس حل می‌شود؛ یعنی این ادعا که عواطف منفی از خواستن چیزی و به دست نیاوردن آن ناشی می‌شوند. بنابراین، آزادی برای انسان چیزی است که او را از هرگونه عواطف و کنش‌های منفی بازدارد. اگرچه انسان این توانایی را در سرشت و طبیعت خود دارد، این ظرفیت و استعداد فقط به مدد تربیت و پرورش درست است که در کردار و رفتار او نمایان می‌گردد و او را آزاد به بار می‌آورد.

اپیکتتوس در کتاب گفتارها (۱۷۷-۱، ۴، ۱) بیش از هر موضوعی به بحث آزادی پرداخته است. او در مکالمه‌ای طولانی که بسیار شورانگیز است آزادی را می‌ستاید و دیوژن لائرتیوس^۲ را الگوی آزادی می‌داند.

«می‌توانم انسان آزاده‌ای را به شما معرفی کنم تا نیازتان به یک الگو برآورده شود. دیوژن - او آزاد بود. چرا؟ نه به این دلیل که پدر و مادرش آزاد بودند (آن‌ها آزاد نبودند)، بلکه به این دلیل که خودش آزاد بود. او هر آنچه را که موجب اسارتش می‌شد از میان برده بود، هیچ راهی برای حمله یا دستگیری او وجود نداشت و لذا نمی‌شد او را به بردگی گرفت. هر چیزی که داشت کالایی مصرفی و لذا موقتاً با آن در ارتباط بود. اگر چیزی از داشته‌های او را تصرف می‌کردی آن را بی‌هیچ مقاومتی تسلیم شما می‌کرد. اگر پای او را می‌گرفتید، پای خود را رها می‌کرد. اگر تمام بدن او را می‌گرفتید، از تمام بدن خود می‌گذشت. در مورد خانواده، دوستان و کشور نیز همین‌طور: «او می‌دانست آن‌ها از کجا آمده‌اند، از چه کسانی و با چه شرایطی» (۳-۱، ۱۵۲-۴).

او سپس به دلایل آزاد نامیدن دیوژن می‌پردازد:

«این همان نوع آزادی است که دیوژن از آنتیستنس^۳ آموخت و بر اساس آن گفت که دیگر ممکن نیست کسی بتواند او را به بردگی بگیرد. [همین آزادی است] که رفتار او را نسبت به دزدان دریایی که او را به اسارت گرفتند توضیح می‌دهد. آیا او به کسی از آن‌ها «ارباب» گفت؟ نه؛ و منظور من ادای خود کلمه نیست. کاری به خود کلمه ندارم، بلکه مهم نگرشی است که در پشت آن وجود دارد. او سر دزدان دریایی داد کشید که چرا از اسیران خود با غذای بهتری پذیرایی نمی‌کنند و وقتی فروخته شد، نه قیافه یک ارباب

1. desire

2. Diogenes

3. Antisthenes

بلکه قیافه برده‌ای را داشت که خاص خودش بود؛ و رفتار او نسبت به صاحب جدید خود چگونه بود؟ او بی‌درنگ با این سخن انتقاد از او را آغاز کرد که نباید این‌گونه لباس بپوشد، نباید بدن صورت موهای خود را کوتاه کند - افزون بر این‌ها درباره چگونگی تربیت فرزند به او توصیه‌هایی کرد» (۱۱۶-۱۱۴، ۴۰۱).

اپیکتوس آزادی را در برابر بردگی قرار می‌دهد و می‌گوید:

«هرکسی که بتوان مانع او شد یا او را مجبور کرد به‌یقین آزاد و مختار نیست. در باب شأن و منزلت پدربزرگ و جد آن‌ها، یا در این مورد که آیا آن‌ها را خریده‌اند یا فروخته‌اند، تحقیق نکنید. اگر از شخصی شنیدید که به کس دیگری صادقانه و با احساس می‌گوید «ارباب» او را، ولو اینکه دوازده محافظ پیشاپیش او راه می‌روند، برده بخوانید» (۵۷-۵۶، ۴۰۱).

بنابراین اپیکتوس می‌گوید:

«هرگاه کسی را دیدید که خود را نزد دیگران خوار یا ریاکارانه چاپلوسی می‌کند، با خیال راحت فرض را بر این بگیرید که او آزاد و مختار نیست - این امر فقط هنگامی نیست که پای یک وعده غذایی در میان است، بلکه حتی هنگامی که کسی به خاطر فرمانروایی یا مقام کنسولی خود را کوچک می‌کند نیز صدق می‌کند. در واقع، می‌توان افرادی را که برای دستاوردهای ناچیز چنان رفتاری می‌کنند، برده‌های کوچک خواند، ضمن اینکه اصلاً شایسته است آن‌ها را برده در مقیاس بزرگ بنامیم» (۵۵-۵۴، ۴۰۱).

درس تربیتی اپیکتوس برای دانش‌آموزان چنین است آگاه باشند که جهان بیرون همیشه در دسترس نیست بنابراین نباید انتظار داشته باشند که خواسته‌های بیرونی همیشه به تحقق پیوندند. او همچنین از دانش‌آموزان می‌خواهد آگاه باشند که از برخی حوادث ناگوار بیرونی نمی‌توان فرار (اجتناب) کرد بلکه باید این سختی‌ها را به جان خرید. او تأکید دارد از وابستگی به امر بیرونی که علت عواطف و احساسات منفی است باید پرهیز کرد و همت خویش را صرف درون و تربیت آن کرد. او همچنین از دانش‌آموزان می‌خواهد واقعیت عالم و سرنوشت را بپذیرند و از گله و شکایت امتناع کنند و سعی کنند در هماهنگی با عالم باشند.

۳. داوری

در کتاب *گفتارهای اپیکتوس* بسیار به داوری‌های انسان توجه شده و در مکالمه‌های متعدد آورده شده است. در بیشتر کتاب‌های رواقی به مسئله داوری و جایگاه آن در فلسفه اپیکتوس پرداخته شده است. لانگ این موضوع را از مفاهیم کلیدی فلسفه اپیکتوس دانسته است.

«پروژه اصلی اپیکتوس اطمینان به شنوندگان خود است که هیچ چیز به‌جز داوری‌ها و خواسته‌ها و اهداف آن‌ها کاملاً در قدرت آن‌ها نیست. حتی چارچوب بدنی و حرکات آن کاملاً در قدرت ما و مربوط به ما نیست. نتیجه این است که هیچ چیز، فی‌نفسه، بیرون از ذهن یا اراده نمی‌تواند ما را محدود یا ناامید کند، مگر اینکه خودمان اجازه دهیم این کار را انجام دهد. سعادت و زندگی قابل‌ستایش از ما می‌خواهد که در هر لحظه بیداری، ذهن خود را کنترل و آن‌ها بسازیم و هیچ چیز بیرونی یا مادی مسئول تمام خوبی‌ها یا بدی‌هایی که ما تجربه می‌کنیم نیست. در تحلیل نهایی، همه چیزهایی که از نظر خوب یا بدی بر ما تأثیر می‌گذارند به داوری‌های ما وابسته هستند و اینکه چگونه به آن شرایط پاسخ می‌دهیم» (لانگ، ۲۰۰۲: ۱).

اپیکتوس انسان را «حیوانی می‌داند که دوست دارد نظریه‌پردازی کند» (۲۸، ۲۹). داوری و نظرگاه انسان بخش اصلی و مهم ساخت درونی است.

«داوری‌ها و درک من، همراه من است و کسی نمی‌تواند آن را از من بگیرد. آن‌ها تنها چیزهایی هستند که مال من و از من جدایی‌ناپذیرند و با داشتن آن‌ها من راضی‌ام، با آن من هستم و عمل می‌کنم» (۴۰۷، ۱۴).

لانگ در باب اهمیت داوری‌ها چنین می‌گوید:

«اینکه جهان و خودمان را چگونه تجربه می‌کنیم به داوری‌هایی که انجام می‌دهیم بستگی دارد، داوری‌هایی در باب ساختار جهان، شرایط لازم زندگی انسان، خوبی‌ها، بدی‌ها و از همه مهم‌تر از جنبه «روان‌شناختی» چه چیزی به ما مربوط است» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۷-۲۸).

ویلیام استیفن، استاد فلسفه کلاسیک، در این باره می‌گوید:

«تصادفی نیست که داوری‌های انسان را نمی‌توان از او جدا کرد. دیدگاه فرد میزان سعادت و بدبختی او را نشان می‌دهد و ارزش هر فرد در دیدگاه او نهفته است و به این علت است که فرد آموخته با دیدگاه درست راضی است» (استیفن، ۲۰۰۷: ۲۵).

رواقیان داوری عقلانی انسان را نوعی تصدیق می‌دانند؛ یعنی انسان با داده‌های بسیار متنوعی روبه‌رو است و باید یک داوری را به عنوان معرف واقعیت تصدیق کند. انسان در تصدیق داوری خاص آزادی مطلق دارد و خود اوست که انتخاب می‌کند کدام داوری را انتخاب کند.

«دوست من، تو اراده‌ای داری که بالطبع نامحدود و بی‌مانع است و آن در وجود تو حک شده است. من آن را بر تو ثابت می‌کنم که در قلمرو تصدیقات است. آیا کسی می‌تواند مانع شود حقیقتی را تصدیق کنی؟ نه نمی‌تواند.

آیا کسی می‌تواند مجبورت کند قضیه کاذبی را قبول کنی؟

نه نمی‌تواند... کسی مرا با هراس از مرگ تهدید کند، آیا او مرا محدود کرده است؟ آنچه شما را محدود می‌کند تهدید نیست بلکه تصمیمی است که کار دیگری انجام دهید تا مردن. داوری عقلانی است که جبر می‌آفریند و اراده است که جبر خلق می‌کند.

... اگر دارای آرزو هستی، پس آزادی. هیچ‌کسی را متهم یا سرزنش نکن و هر چیزی مطابق طرح و

تدبیر شما و خدا روی می‌دهد» (۸-۱۷، ۲۱-۱).

انسان می‌تواند از میان داده‌ها یکی را تصدیق کند، امری که حیوانات قادر به آن نیستند و افراد مختلف نیز تصدیق‌های یکسان ندارند. تفاوت انسان‌ها در نوع تصدیقی است که صورت می‌دهند. به طور مثال در باب مرگ تفسیرها و داده‌های مختلفی وجود دارد. گاه تفسیری از مرگ تصدیق می‌شود که نابودی محض است و شخص در صورت تصدیق این تفسیر، از مرگ خواهد ترسید و گاه تفسیری از مرگ ارائه می‌شود که بنابراین مرگ صرفاً انتقال به جهان دیگر است و شخص در صورت تصدیق این تفسیر، هراسی از مرگ نخواهد داشت.

تصدیق، فعالیت جدی روانی است - حتی مهم‌تر از باور چیزی یا آرزوی چیزی. آن منشأ آزادی بشر است، در آنچه بشر آزاد است. نتیجه این که ما انسان‌ها توانایی تصدیق چیزی داریم و دیگر حیوانات چنین توانایی را ندارند. تصدیق کلید تفاوت بین افراد خوب و بد است. در حقیقت تفاوت بین روانشناسی افراد باهم در الگوهای تصدیقی است که آن‌ها می‌سازند (برمن، ۲۰۰۵: ۵۲). همین مسئله می‌تواند نسبت داوری را با تربیت برقرار نماید. داوری از ویژگی‌های درونی انسان است اما این ویژگی که به انسان توانایی می‌بخشد تا بتواند بر خودش چیره شود جز از راه تربیت امکان‌پذیر نیست. انسان از راه تربیت توانایی طبیعی خود را آشکار می‌سازد و آن‌ها را در عمل به کار می‌گیرد و سرانجام به آزادی درونی دست پیدا می‌کند و میان زیست اخلاقی و معنای زندگی پیوند برقرار می‌کند.

۱-۳. رابطه داوری‌ها و اخلاقی زیستن

داوری‌های عقلانی با اخلاقی زیستن رابطه مستقیم دارد. رابطه این دو آن‌چنان محکم است که داوری‌های عقلانی نشانه علو اخلاقی است و نیز درجه سعادت یا بدبختی با توجه به داوری‌های عقلانی مشخص می‌شود؛ اما بحث این است که اپیکتتوس چگونه به این نتایج می‌رسد. او سقراط را معیار و شاخص این‌گونه زندگی می‌داند. عقاید سقراطی اپیکتتوس در این عبارت بیان شده است: «یک شخص به شخص دیگر آسیب نمی‌زند، بلکه عمل شخص است که آسیب می‌زند یا کمک می‌کند» (۴، ۱۳، ۸). عمل انسان بر داوری او استوار است و این داوری در زندگی اخلاق نمایان می‌شود. اپیکتتوس درباره علت عملکرد فرد می‌گوید:

«ما نباید دنبال انگیزه یا علتی بیرون از خود بگردیم. در تمامی موارد یک نفر است و یک چیز است که موجب می‌شود چیزی را انجام دهیم یا انجام ندهیم» (۱، ۱۱، ۲۸).

انگیزه همه اقدامات در درون ما نهفته است. ما به علت تهدیدها یا شرایط بیرونی مجبور به انجام یا ترک عمل نمی‌شویم.

«نه مرگ، نه تبعید، نه زحمت و نه هیچ چیز دیگری دلیل عمل یا ترک عمل ما یا هر چیز دیگر نیست،

بلکه تنها عقاید ما درباره مرگ، درد و امثال آن است که دلیل شیوه عمل ماست» (۱، ۱۱، ۳۳).

داوری‌ها است که باعث می‌شود عامل به عمل وادار شود. با توجه به نظر اپیکتتوس، هیچ‌کس واقعاً توسط دیگری مجبور نمی‌شود، زیرا تنها بدن می‌تواند در معرض جبر فیزیکی باشد و نه داورهای فرد. ظالم ممکن است به ما بگوید: «بله، من می‌خواهم داورهای شما را در اختیار بگیرم؛ اما چه کسی به شما این قدرت را داده است؟ شما چگونه می‌توانی داورهای دیگران را به داشته‌های خود ضمیمه کنی؟ می‌گویی: از طریق ترس بر شما غلبه می‌کنم. ظاهراً نمی‌دانی که داور است که بر داور غلبه می‌کند و هیچ‌چیز دیگر بر آن غلبه پیدا نمی‌کند» (۱۲-۱۱، ۲۹، ۱).

۲-۳. داورها و ارزش اخلاقی عمل

ارزش اخلاقی یک عمل به داورهای برمی‌گردد که عمل در بستر آن شکل می‌گیرد. اگر داور است که عامل بر اساس آن عمل می‌کند خوب باشد، عمل نیز خوب خواهد بود و اگر داور عامل عمل بد باشد، عمل نیز ضرورتاً بد خواهد بود. «من دوست ندارم کسی را به خاطر اموری که ممکن است خوب یا بد باشند، ستایش یا نکوهش کنید، بلکه ستایش و نکوهش‌ها باید به خاطر داورهای او باشد؛ زیرا داورهای شخص هستند که عمل فرد را نجیبانه می‌کنند» (۴، ۴، ۴۴).

اپیکتتوس بر پایه این سخن می‌گوید فرد در صورتی به درستی کوشا است که هدفی که سخت برای آن می‌کوشد، فضیلت‌آمیز باشد. این یک نکته بسیار قابل توجه است. موضع اپیکتتوس این است: داورهای که عامل را به سمت عمل سوق می‌دهد تنها معیاری است که باید در ارزیابی اخلاقی عمل عامل در نظر گرفت. بدون تشخیص آن نوع داورهای که انگیزه عمل است، نمی‌توان عمل را ارزیابی کرد، زیرا عمل، جدا از عامل انگیزه، نه خوب است و نه بد.

«آنچه خوب انجام شده است نتیجه داورهای درست است و آنچه بد انجام شده است نتیجه داورهای نادرست است؛ اما تا زمانی که ندانید شخص در هر عمل خود با چه داور رفتار می‌کند، نباید نه عمل او را تحسین یا انتقاد کنید» (۴، ۸، ۳).

۳-۳. داورها و ساحات دیگر وجودی

اپیکتتوس تأکید فراوان دارد ساحات دیگر وجودی انسان (احساسات و عواطف و اعمال) توسط داورها او تعیین می‌شوند و اگر داورهای انسان درست باشد احساسات و عواطف و عمل او نیز بجا و شایسته می‌شود و اگر داورهای انسان نادرست باشد احساسات و عواطف و همچنین عمل انسان نیز نابجا و ناشایسته می‌شود.

«اینکه جهان و خودمان را چگونه تجربه می‌کنیم به داورهایی که انجام می‌دهیم بستگی دارد نکته اصلی آن است که ما بی‌وساطت تصدیق‌ها نمی‌توانیم جهان را تجربه کنیم» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۸)

۴-۳. آزمون و بررسی داورها

نزد اپیکتتوس، انسان باید داورهای خود را بسنجید و بیازماید، چراکه نباید با همدیگر تضاد داشته باشند. «هیچ‌چیز به اندازه غیرمنطقی بودن، گونه‌های ما را ناراحت نمی‌کند و برعکس، هیچ‌چیز به اندازه استدلال از آن دلجویی نمی‌کند» (۴-۲، ۱). اپیکتتوس روش سقراطی را برای آزمون داورهای عقلانی انتخاب کرد. به نظر او گزاره‌های عقلانی را باید باهم سنجید و آزمود. او معتقد است که ذهن هیچ انسانی راضی به تضاد نمی‌شود:

«هر انسان عاقلی طبعاً از تعارض بیزار است، اما تا زمانی که شخص نداند که درگیر نوعی تعارض است، چیزی نمی‌تواند او را از ارتکاب اعمال متناقض بازدارد؛ اما هرگاه از چنان اعمالی آگاهی یافت، باید از آن تناقض دوری و اجتناب کند» (۲، ۲۶، ۳).

داورهای ما و نظرگاه نقشی عظیم در تربیت انسان دارد و نظام تعلیم و تربیت با توجه به نوع داورها و نظرگاه‌ها متفاوت می‌شوند. اپیکتتوس بر آن است که عواطف و احساسات و حتی عمل از داورهای انسان ناشی می‌شود و اگر داورهای انسان اصلاح شود متناسب با آن احساسات و عواطف و اعمال انسان تغییر می‌کند. البته چنان‌که ذکر شد اپیکتتوس تأکید دارد که داورها را باید تصحیح کرد و به آزمون گذاشت و در پی داورهای درست نظام تعلیم و تربیت درست برمی‌آید.

۴. اراده

لانگ اراده را سومین مسئله اصلی اپیکتتوس می‌داند که قابل توجه‌ترین وجه کل فلسفه او است:

«اپیکتتوس تنها فیلسوف رواقی است که از اراده به عنوان کلمه کلیدی استفاده می‌کند. فلاسفه اولیه رواقی این کلمه را نه در معنای گسترده و یا به معنایی که اپیکتتوس بکار می‌برد بکار نمی‌بردند. رواقیان از اصطلاح *hêgemonikon* برای اشاره به قوه عقلانی استفاده می‌کردند. کلمه *hêgemonikon* برای جانداران دیگر هم به کار می‌رود. اپیکتتوس برای انسان و خدا از کلمه خاص *prohairesis* استفاده می‌کند و آن را هدیه خدا به انسان می‌داند. او این کلمه را برای آنچه به ما مربوط است به کار می‌برد در مقابل امر بیرونی که کاملاً در اختیار و به قدرت ما نیست» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۱۱).

مفسران رواقی *Prohairesis* را به اراده ترجمه کرده‌اند و منظور از آن تمامی امور درونی و به عبارتی خود انسان است. اپیکتتوس مسائلی را در باب اراده مطرح می‌کند که به ترتیب اهمیت بیان می‌کنیم:

(۱) اولین موضوع مربوط به اراده، آزادی است. انسان در این حوزه آزادی تام دارد و مسئولیت تمامی امور به عهده انسان است. اپیکتتوس بارها تأکید می‌کند که انسان در سپهر اراده آزاد است و باید جواب‌گوی گفتار و کردار و افکار خود باشد: «شما برای انتخاب و تصمیم‌گیری آزاد هستید. اگر می‌خواهید، پس آزاد هستید، اگر می‌خواهید، پس کس دیگر را سرزنش یا متهم نکنید» (1.17.28). لانگ در این باب می‌گوید:

«اراده آزاد شرط واقعی و طبیعی شخص است و آن به دست آمدنی است اگر شخص قانون را به یاد داشته باشد که آرزوها و اجتناب‌ها در محدود اراده شخص باشد؛ بنابراین اراده شخصی که اپیکتتوس بیان می‌کند یک داده روانشناسانه کلی نیست بلکه یک پروژه سختی است در فلسفه رواقی کنترل نام دارد» (لانگ، ۲۰۰۲، ۲۲۱).

(۲) موضوع دوم مربوط به اراده این است که اراده بی‌مانع است: «اپیکتتوس تأکید دارد بر اینکه اراده بالطبع نامحدود و بی‌مانع است و به این معنی نیست که ما که اراده هستیم، نمی‌توانیم استفاده بی‌جا از طبیعتمان بکنیم و نیز آن‌ها محدود سازیم. او در این باره در قطعه (۳، ۱۹، ۲) می‌گوید:

«اراده توسط اراده مقید می‌شود بدین واسطه که آن فقط توسط خویش محدود می‌شود» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۱۷).

(۳) موضوع سوم مربوط به اراده این است که خوبی و بدی فقط در سپهر اراده است، یعنی خوبی و بدی فقط به امور درونی انسان مرتبط است، بقیه امور بی‌تفاوت‌اند:

«خوبی در کجا جای دارد؟ در اراده. بدی کجا خانه دارد؟ اراده. آن کجاست که نه خوب است و نه بد؟ اموری که بیرون از سپهر اراده هستند» (۲، ۱۶، ۱).

(۴) موضوع چهارم مربوط به اراده این است، اراده عامل اخلاقی است که می‌اندیشد و عمل می‌کند: «اراده برای اپیکتتوس چیزی است که ما را عامل می‌سازد و قادر می‌شویم اهداف را فرمول بندی کنیم و آن‌ها به عمل آوریم... به نظر اپیکتتوس آنچه ما انجام می‌دهیم نتیجه عملکرد اراده است» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۱۸).

(۵) پنجمین موضوع مربوط به اراده این است که خواسته‌های انسان باید به حوزه اراده معطوف شود: «شما خواسته‌های هماهنگ و منظمی دارید که مربوط به اموری است که در سپهر اراده است و امکان دستیابی به آن‌ها وجود دارد. شما نباید برای امور بیرون از اراده آرزو کنید و نباید به عنصر غیرعقلانی جای دهید که بی‌منطق و شدید است» (۴، ۱، ۸۴).

(۶) موضوع ششم مربوط به اراده این است که اراده بالاترین قوه و حاکم بر قوای دیگر انسان است: «اگر از من بپرسی که بزرگ‌ترین امر چیست؟ من چه خواهم گفت؟ توانایی بلاغت؟ این گونه نیست، بلکه جواب اراده است، وقتی آن اراده راستین است، زیرا این همان چیزی است که نه تنها از آن قوه بلاغت است، بلکه از دیگر قوای کوچک و بزرگ نیز استفاده می‌کنند، وقتی این درست باشد انسان خوب است و وقتی درست نباشد انسان بد است، از این طریق است که ما سعادتمند هستیم یا نیستیم و نیز دیگران را سرزنش

می‌کنیم یا با آن‌ها شاد می‌شویم. در یک کلمه، وقتی آن فراموش می‌شود دچار بدبختی می‌شویم و وقتی آن باشد به سعادت می‌رسیم» (۱،۱۸،۸).

لانگ در این باب می‌گوید:

«هیچ چیزی بیرون از شخص قدرتی ندارد بر اینکه چه بخواهیم یا نخواهیم. اپیکتوس اراده را واقعیت نهایی ما می‌داند» (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۲۰).

اپیکتوس استدلال می‌کند اگر فرد رواقی نگرانی خویش را در محدوده اراده نگه دارد، از درگیری و مناقشه با دیگران جهت امر بیرونی فارغ است؛ زیرا خوب و بد به‌طور کلی در درون فرد قرار دارد و آن کاملاً تحت کنترل و قدرت فرد است و قدرت او به‌تنهایی در بدی یا خوبی شخصیت اخلاقی او تأثیر دارد. در نتیجه آرامش ذهنی در کنترل او قرار دارد. بنابراین، برای اپیکتوس چیزی به‌نام خوش‌شانسی اخلاقی وجود ندارد، زیرا وضعیت اخلاقی هر فرد را تماماً خود او تعیین می‌کند. در این باب نیز مشخص شد که تربیت و تعلیم از نظر اپیکتوس منحصر به درون است و گرداننده چرخ هستی انسان نیست و جهان بیرون از نظر اپیکتوس «بی‌تفاوت» در سعادت یا شقاوت است. پس انسان در درون آزادی مطلق دارد و پادشاه درون خویش است و «خوب و بد» نیز فقط در درون انسان معنا می‌یابد. انسان می‌تواند درون را به قلمرویی خودخواسته (خوب یا بد) تغییر دهد و البته این به‌واسطه تغییر در داورها و نظرگاه انسان حاصل می‌شود.

۵. بزرگ‌منشی

integrity معادل کلمه (*aidôs*) و حالت صفتی آن، یعنی (*aidêmôn*) به کار می‌رود که در لغت به معنای شرم، اعتدال، احترام به رأی عمومی و ملاحظه شأن دیگران است (لانگ، ۲۰۰۲: ۲۲۳). (*integrity*) به بزرگ‌منشی یا صداقت برگردانده شده است و یکی از مطالب اصلی اپیکتوس از منظر لانگ است. بزرگ‌منشی جنبه‌ای از وجود ماست که متوجه افراد دیگر است و جامعه‌پذیری انسان مربوط می‌شود... آیا نمی‌دانید که در انزوا یک انسان نخواهید بود؟ چون انسان چیست؟ بخشی از یک اجتماع - اولاً اجتماع خدایان و انسان‌ها و ثانیاً اجتماع آن شهری که از قضا در آن ساکن هستیم که تنها یک نقطه کوچک در جهان است (۲،۵،۲۲). بزرگ‌منشی عرصه مطالعاتی دوم است. اپیکتوس سه عرصه مطالعه برای دانش آموزان ارائه می‌دهد: عرصه اول؛ «این امر با آرزوها و اجتناب‌ها سروکار دارد، عرصه اول مهم‌ترین و معتبرترین عرصه‌ای است که دانش‌آموز باید طی کند تا آرزو بر امر بیرونی نکند و بیاموزد که راه‌گریزی از اتفاقات و آگاهی از دردهای بیرونی نیست. سلامت عاطفی و روانی نتیجه عرصه اول تحقیق است. عرصه دوم تحقیق که به موضوع ما مربوط است مشارکت ناگزیر دانش‌آموز در امر اجتماعی است و در واقع هویت دوم انسان است. هدف در زمینه دوم مطالعاتی یادگیری این امر است که چگونه رفتاری با دیگران باید داشته باشیم.

«من واقعاً می‌خواهم آرام و بی‌تشویش باشم، اما به‌عنوان شخصی دقیق و فلسفی می‌خواهم بدانم در ارتباط با خدایان، والدین، برادران، سرزمین و غریبه‌ها رفتار مناسب چه است» (۲،۱۷،۳۱).

عرصه سوم نیز عرصه فلسفه و منطق است که دانش‌آموز بعد از طی دو عرصه قبلی وارد آن می‌شود.

بزرگ‌منشی جنبه‌ای از وجود ماست که متوجه جهان بیرون است، زیرا به نظر اپیکتوس در رابطه با بیرون نمی‌توان ماندن مجسمه بی‌حرکت بود.

«من نباید مانند مجسمه بی‌حس باشم، بلکه باید ارتباطات سببی و نسبی خویش را داشته باشم، مانند شخص دین‌دار، به‌عنوان پسر، به‌عنوان برادر، به‌عنوان پدر و یا به‌عنوان شهروند» (۳،۲،۴).

و نیز در قطعه دیگری می‌گوید:

«رواقی باید ازدواج کند، بچه‌دار شود، شهروند فعالی باشد، شکنجه را تحمل کند باید پدر، برادر، پسر، هم‌سفر یا همسایه بی‌منطق را تحمل کند» (۳،۲۱،۵).

همان‌گونه که در قطعه بالا (۳،۲،۴) بیان شد، در رابطه با افراد دیگر نمی‌توان مانند مجسمه بی‌حرکت ماند. پس به نظر اپیکتوس باید هرکسی نقش‌های خود را به‌گونه‌ای شایسته اجرا کند. در این باره در قطعه (۲،۱۰،۷-۱۲) می‌گوید:

«بعد، به یاد داشته باشید که شما پسر کسی هستید. این نقش اجتماعی به چه معناست؟ این بدان معنا است آنچه برای شما است طوری ملاحظه کنید که انگار برای پدر شماست، همیشه به او اجازه دهید راه خود را بگیرد، هرگز سعی نکنید با گفتار یا عمل خود او را آزار دهید، یا از پشت سر به او آسیب رسانید. در

هر فرصتی به او رجوع کنید و در همان روحیه تا جایی که می‌توانید با او همکاری کنید. بعد، بدانید که شما یک برادر هستید. این نقش همچنین تسلیم، احترام و مدنیت را می‌طلبد. هرگز بر سر مسائل مادی وارد دعوای خانوادگی نشوید. باکمال میل از آن‌ها دست بکشید و جایگاه اخلاقی شما به نسبت افزایش می‌یابد. حسن نیت او را به دست آورید با کمی غذا یا یک صندلی و در عوض سپاس را دریافت کنید. در آخر، به سایر نقش‌های اجتماعی بیندیشید. اگر عضو شورا هستید، در نظر بگیرید که یک عضو شورا چه کاری باید انجام دهد. اگر جوان هستید، جوان بودن به چه معناست، اگر پیر هستید، مسن به چه معناست. اگر شما پدر هستید، پدر شدن به چه معناست؟ هر یک از عناوین اجتماعی، هنگامی که منعکس شود، اعمال متناسب با آن را نشان می‌دهد.

اپیکتتوس در کتابچه راهنما قاعده‌ای بیان می‌کند و بر اساس آن امور جهان را بر دو نوع می‌داند: امور درونی و امور بیرونی. امور درونی شامل اراده، بزرگ‌منشی، داوری و ماندن‌ها است و امور بیرونی شامل بدن، شهرت، ثروت و مانند آن است. در باب بزرگ‌منشی سؤال این است آیا بزرگ‌منشی و رابطه با افراد دیگر از امور درونی است یا بیرونی؟ گفتار اپیکتتوس چنان است که گاه آن را جزئی از اراده و حالتی درونی قلمداد می‌کند و گاه آن را امری بیرونی می‌داند. آیا در اینجا تناقضی رخ داده است؟ در اینجا اپیکتتوس رویکرد جالبی دارد. نوع رفتار ما با دیگران را امری درونی می‌داند که در کنترل و مسئولیت ما است و نحوه رفتار دیگران را امری بیرونی و نامربوط می‌داند. در این باره در قطعه (۱۰-۳، ۵-۳) می‌گوید:

«خوبی بر هر رابطه‌ای مقدم است. حتی پدرم نگرانی من نیست، بلکه تنها خوبی نگرانی من است... من برادر شما هستم... اما شما تنها خوب من نیستید...»

و نیز در قطعه شماره (۳۳-۱، ۱۲) می‌گوید:

«درباره والدین تا آنجا که به فرزندان مربوط است، مسئله این نیست که آن‌ها چگونه با ما رفتار می‌کنند، بلکه مسئله این است که ما چگونه با آن‌ها رفتار می‌کنیم. ما مسئول نیستیم که والدین و بستگان چگونه رفتار می‌کنند.»

و در قطعه‌ای دیگر می‌گوید:

«برادرم نباید آن‌گونه با من رفتار می‌کرد، نه او باید این نوع رفتار را ملاحظه کند و آنچه به من مربوط است این نیست که او چگونه رفتار می‌کند من باید رفتار خودم را با او ملاحظه کنم» (۱۹، ۱۰، ۳).

لانگ در این باره می‌گوید آنچه درباره رابطه از نظر اپیکتتوس اهمیت دارد این است که

«از ما خواسته می‌شود روابطی با دیگران برقرار می‌کنیم، نه به‌عنوان امر بیرونی، بلکه به‌عنوان عناصر تشکیل‌دهنده هویت شخصی خود در نظر بگیریم و از این رو آن متعلق به قلمرو اصلی و اراده ما است... مهم نیست که دیگران با ما چگونه رفتار می‌کنند، بلکه رفتار ما با آن‌ها مهم است و رابطه کلاً یک‌طرفه است» (لانگ، ۲۰۰۳: ۲۳۶).

ویلیام استیفن، مفسر بزرگ فلسفه رواقی، در این باره می‌گوید:

«در رواقیان امور مادی و بیرونی به لحاظ خودشان بی‌تفاوت هستند، فقط ماده هستند، اما از آنجاکه به اراده متصل و مربوط‌اند بی‌تفاوت نیستند» (استیفن، ۲۰۰۷: ۴۹-۵۰).

در نهایت، اپیکتتوس در باب امور بیرونی می‌گوید:

«در آنچه انجام می‌دهی بهترین باش، در بقیه چیزها راضی باش به آنچه به تو داده می‌شود تا آنجا اهمیت دارد که استفاده بهینه از آن‌ها داشته باشی» (۱۱، ۳، ۴)

و نیز در قطعه (۸، ۱۴، ۲) می‌گوید:

«کار فلسفه آن است... که هر شخص برای خویش زندگی کند، به دور از درد و ترس و آشفتگی و در عین حال ارتباطات طبیعی و سببی خویش را داشته باشد، یعنی به‌عنوان پدر، پسر، برادر، شهروند، شوهر، همسایه و ...»

تحلیل لانگ در باب بزرگ‌منشی چنین است:

«بزرگ‌منشی به‌عنوان بخشی از خود نرمال اپیکتتوس به‌عنوان اراده خوب است. آن از اراده خوب جدا نیست بلکه نحوه حالت ذهنی در رابطه با اشخاص دیگر است. بزرگ‌منشی پلی است بین شکاف خودخواهی و نوع دوستی در اپیکتتوس، یا به تعبیر بهتر آن شکاف را می‌بندد. اراده، به‌عنوان خود شخص، جایی است که منافع شخص نهفته است. آن تعیین می‌کند چه چیزی «من» یا «برای من» است. اراده خوب که نسبت به هر چیزی ارزشمند است، شامل بزرگ‌منشی هم است و بزرگ‌منشی را ضرورتی برای منافع خود می‌داند. بزرگ‌منشی شامل احترام گذاشتن شخص به همه پیوندهای با خویشاوندان، نقش‌های اجتماعی و دیگر روابط اکتسابی می‌شود. بزرگ‌منشی مفهومی در اپیکتتوس است که به حس اخلاقی پاسخ می‌دهد. او اخلاق‌گرا است، نه چون در جایگاهی نشسته است که وظایف ما را در برابر افراد دیگر مشخص کند، بلکه به علت اینکه تکیه‌گاه اصلی او در پرورش نفس به‌عنوان اراده خوب مستلزم بزرگ‌منشی جدی است (احترام، همکاری، عدالت و مهربانی) باملاحظه هر انسانی که با او روبه‌رو می‌شویم یا خانواده یا شرایط مربوطه. چهار ایده‌ای که من در اینجا آن‌ها را جدا کرده‌ام - آزادی، داوری، اراده و بزرگ‌منشی - عناصر اصلی فلسفه اپیکتتوس هم در سطح نظریه و هم برای آموزش هستند. او امیدوار است که بتواند دانش آموزان خود را تحت تأثیر قرار دهد» (لانگ، ۲۰۰۲: ۳۰-۳۱).

در این باب نیز مشخص شد آنچه در باب دیگران از نظر اپیکتتوس مهم است این است که ما باید وظیفه انسانی و اخلاقی خویش را انجام دهیم و نباید نگران نوع واکنش دیگران باشیم؛ یعنی اپیکتتوس به تعلیم و تربیت نتیجه‌گرا اعتقادی ندارد و آنچه از نظر او اساسی است انجام وظیفه اخلاقی است.

نتیجه‌گیری

لانگ کتاب *کتابچه راهنما* را خلاصه‌ای ناقص از افکار اپیکتتوس می‌داند و در کتاب خود، *اپیکتتوس: راهنمای رواقی و سقراطی* به زندگی، کمتر به آن استناد می‌کند. برگزیده‌های *کتابچه راهنما* صفحاتی است که به دست آریان از مجموع یادداشت‌ها انتخاب، تنظیم و گردآوری شده است تا آموزه‌های اپیکتتوس را قابل دسترس و ماندگار سازد. آن‌ها تصورات محدود و ناقصی از تفکر و صحبت او در *گفتارهای واقعی* است (لانگ، ۲۰۰۲: ۹). بنابراین از نظر لانگ کتاب *گفتارها* کتاب اصلی و مرجع او در بیان افکار اپیکتتوس است. آنجا (در *گفتارها*) به‌جای گسترش نظرات بسته و حداقلی، او تلاش می‌کند نشان دهد مقررات *کتابچه راهنما* ریشه در حقایقی دارد که می‌تواند در باب طبیعت جهان به‌طور وسیع‌تر، طبیعت انسان و گفتگوی ذهن عقلانی با خودش ثابت کند. علاوه‌براین، وی این دستورالعمل را بطور خاص به مخاطبان دانشجویی خود عرضه می‌کند که به‌عنوان رواقی درگیر سؤالات و مشکلات و نیز به‌عنوان شخص گرفتار زندگی اجتماعی و مشاغل مختلف و از جمله آموزش فلسفه هستند. ... بنابراین در این کتاب، تمرکز روی اپیکتتوس در *گفتارها* است نه برگزیده‌های بسته در *کتابچه راهنما* (لانگ، ۲۰۰۲: ۹). بنابراین باتوجه به اینکه تمرکز لانگ بر کتاب *گفتارها* است و نه *کتابچه راهنما* بسیاری از موضوعات مهم فلسفه اپیکتتوس مورد توجه و تأکید واقع نشده است. از جمله موضوعاتی که در *کتابچه راهنما* آمده است موضوع «آنچه به ما مربوط است»^۱ و «آنچه به ما مربوط نیست»^۲ است. قطعات اول *کتابچه راهنما* به محدوده توانایی انسان می‌پردازد که در *گفتارها* به آن پرداخته نشده است. نویسندگان دیگر رواقی به مسائلی دیگر در فلسفه اپیکتتوس توجه کرده‌اند که لانگ در کتاب خویش به آن‌ها نپرداخته است. ویلیام استیفن از مفسرین مکتب رواقی در کتاب *اخلاق رواقی، اپیکتتوس و سعادت جوانان آزادی*^۳ مهم‌ترین موضوع فلسفه اپیکتتوس را «آنچه دقیقاً به ما مربوط است» و «آنچه به ما مربوط نیست» می‌داند (استیفن، ۲۰۰۷: ۷). بنابراین از آنجا که لانگ *کتابچه راهنما* را مهم ارزیابی نمی‌کند به برخی از موضوعات در فلسفه اپیکتتوس نمی‌پردازد و از دریچه و زاویه‌ای خاص فلسفه اپیکتتوس را بررسی می‌کند.

نقدی که به فلسفه اپیکتتوس وارد است این است که نظام تعلیم و تربیت او بسیار سخت‌گیرانه و درون‌گرایانه است؛ و برای انسان بسیار سخت است که دل به خواسته‌های بیرونی نداشته باشد و فقط به درون خویش نظر کند. نقد دیگر به فلسفه اپیکتتوس آن است که امور بیرونی را کاملاً بی‌تفاوت در سعادت فرد می‌داند و این مسئله با بینش عمومی انسان‌ها متفاوت است زیرا بیشتر انسان‌ها عوامل بیرونی چون اوضاع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی را دخیل در سعادت می‌دانند. نویسنده مقاله این دو نقد را وارد

1. What is up to us

2. What is not up to us

3. STOICE ETICE, Epictetus and Happiness as Freedom

می‌داند ولی نباید اوضاع سیاسی و فرهنگی آن روزگار را نادیده بگیریم. فلسفه اپیکتتوس، فلسفه دوران سخت است دورانی که روزگار بر انسان تلخ و دردناک می‌شود و امکان تغییر آن نیست بنابراین انسان بر درون و تغییر آن تکیه می‌کند.

منابع

کاپلستون، فردریک. (۱۳۶۸). *تاریخ فلسفه یونان و روم*، ج ۱، ترجمه سیدجلال الدین مجتبوی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
تسلر، ادوارد. (۱۳۹۷). *کلیات تاریخ فلسفه یونان*، ترجمه حسن فتحی، تهران: حکمت.

References

- Brennan, Tad. (2005). *The Stoic Life Emotions, Duties, and Fate*. Oxford University Press.
- Bobzine Susanne. (1998). *Determinism and Freedom in Stoic Philosophy*, Oxford University Press.
- Copleston, Frederic. (1989). *History of Greek and Roman Philosophy*, Vol. 1, translated by Seyyed Jalaluddin Mojtaboi, Tehran: Scientific and Cultural. (in Persian)
- Epictetus. (1904). *The Discourses of Epictetus*. Translated by Georg Long, New York: D. Appleton and Company Press
- Epictetus. (1865). *The Work of Epictetus*. Translated by Thomas Wentworth Higginson. Boston Press
- Epictetus. (2014). *Discourses, Fragment, Handbook*. Translated by Robin Hard, Oxford University Press
- Long, A. A. (2006). *From Epicurus to Epictetus: Studies in Hellenistic and Roman Philosophy*, Oxford University Press
- Long, A. A. (2002). *Epictetus: A Stoic and Socratic Guide to Life*, Oxford University Press
- Plato. (1997). *Complete Works*, edited by John M. Cooper, Hackett Publishing Company
- Stephens, William. (2007). *Stoic Ethics, Epictetus and Happiness as Freedom*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Tessler, Edward. (2017). *General History of Greek Philosophy*, translated by Hassan Fathi, Tehran: Hikmat (in Persian)